

УДК 339.5.053
JEL: Q10, Q13, Q17

Наталія Галунець

*Миколаївський національний аграрний університет
Україна*

МІСЦЕ УКРАЇНСЬКОГО АГРОЕКСПОРТУ НА СВІТОВОМУ ПРОДОВОЛЬЧОМУ РИНКУ

Мета. Метою статті є дослідження сучасного стану вітчизняного агроекспорту на світовому продовольчому ринку й визначення місця українських агровиробників на ньому в умовах євроінтеграції.

Методологія / методика / підхід. У дослідженні використано такі методи: абстрактно-логічний (для теоретичного узагальнення висновків та аналізу результатів дослідження); економіко-статистичний (для аналізу сучасного стану зовнішньої торгівлі аграрною продукцією); порівняльний (при дослідженні зовнішньоторговельного балансу агропродукції України); графічний (для визначення й наочного представлення частки країн у світовому виробництві пшениці, лідерів в експорті вітчизняної кукурудзи та пшениці).

Результати. Розглянуто тенденції зовнішньої торгівлі вітчизняною аграрною продукцією. Визначено, що основою вітчизняного агроекспорту є продукція рослинного походження. Виділено основні тенденції розвитку експорту аграрної продукції в Україні. В результаті дослідження встановлено, що на світовому продовольчому ринку за досліджуваній період Україна утвердилася як передбачуваний і потужний постачальник якісної аграрної продукції.

Оригінальність / наукова новизна. Полягає в тому, що дістало дальшого розвитку дослідження показників зовнішньої торгівлі вітчизняного агроекспорту, аналіз товарної та географічної структури експорту аграрної продукції на світовому продовольчому ринку. Визначено місце вітчизняного агроекспорту на світовому продовольчому ринку.

Практична цінність / значущість. Результати проведеного дослідження можуть бути використані для дальших наукових розвідок щодо визначення напрямів розвитку вітчизняного аграрного сектора України, в контексті диверсифікації освоєння нових сегментів ринку для певних видів продукції в межах визначених тарифних квот.

Ключові слова: аграрна продукція, світовий продовольчий ринок, пшениця, кукурудза, ячмінь, Україна.

Nataliya Galunets

*Mykolaiv National Agrarian University
Ukraine*

PLACE OF THE UKRAINIAN AGRICULTURAL EXPORTS ON THE WORLD FOOD MARKET

Purpose. The purpose of the article is to study the current state of domestic agro-exports on the world food market and determine the place of Ukrainian agro-producers on it in the context of

European integration.

Methodology / approach. The following methods were used in the study: abstract-logical (for theoretical generalization of conclusions and analysis of the results of the study); economic-statistical (for analysis of the current state of foreign trade in agricultural products) comparative – in the study of foreign trade balance of Ukrainian agroproducts; graphic – for determining the share of countries in world production of wheat, leaders in the export of domestic corn and wheat.

Results. Trends of foreign trade of domestic agricultural products were considered. It was defined, that the basis of domestic agroexport were products of vegetative origin. The main trends of export of agricultural products in Ukraine were highlighted. As a result of the research it was established that in the world food market during the study period Ukraine was acknowledged as a predictable and powerful supplier of quality agricultural products.

Originality / scientific novelty. The study of indicators of foreign trade of domestic agro-exports, analysis of commodity and geographical structure of agricultural products export in the world food market was further developed. The place of domestic agro-export in the global food market has been determined.

Practical value / implications. The results of the conducted research can be used for further scientific researches on determination of directions in development of the domestic agrarian sector of Ukraine, in the context of diversification of development of new market segments for certain types of products within certain tariff quotas.

Key words: agricultural products, world food market, wheat, corn, barley, Ukraine.

Наталія Галунець

*Николаевский национальный аграрный университет
Украина*

МЕСТО УКРАИНСКОГО АГРОЭКСПОРТА НА МИРОВОМ ПРОДОВОЛЬСТВЕННОМ РЫНКЕ

Цель. Целью статьи является исследование современного состояния отечественного агроэкспорта на мировом продовольственном рынке и определение места украинских агропроизводителей на нем в условиях евроинтеграции.

Методология / методика / подход. В исследовании использованы следующие методы: абстрактно-логический (для теоретического обобщения выводов и анализа результатов исследования); экономико-статистический (для анализа современного состояния внешней торговли аграрной продукцией); сравнительный (при исследовании внешнеторгового баланса агропродукции Украины); графический (для определения и наглядного представления доли стран в мировом производстве пшеницы, лидеров в экспорте отечественной кукурузы и пшеницы).

Результаты. Рассматриваются тенденции внешней торговли отечественной аграрной продукцией. Определено, что основой отечественного агроэкспорта является продукция растительного происхождения. Выделены основные тенденции развития экспорта аграрной продукции в Украине. В результате исследования было установлено, что на мировом продовольственном рынке за исследуемый период Украина утвердилась как предсказуемый и мощный поставщик качественной аграрной продукции.

Оригинальность / научная новизна. Заключается в том, что получили дальнейшего развития исследования показателей внешней торговли отечественного агроэкспорта, анализ товарной и географической структуры экспорта аграрной продукции на мировом продовольственном рынке. Определено место отечественного агроэкспорта на мировом

продовольственому ринку.

Практическа цінність / значимість. Результати проведеного дослідження можуть бути використані для подальших наукових досліджень по визначенню напрямків розвитку національного аграрного сектора України в контексті диверсифікації освоєння нових сегментів ринку для визначених видів продукції в межах визначених тарифних квот.

Ключові слова: аграрна продукція, світовий продовольствений ринок, пшениця, кукуруза, ячмень, Україна.

Постановка проблеми. Глобалізаційні умови сучасності й активізація євроінтеграції України вимагає від вітчизняних аграрних товаровиробників високоякісної продукції, яку можна буде реалізовувати на світовому продовольчому ринку. До того ж, в умовах реалізації проголошеного державою курсу на імпортозаміщення [1], важливість розвитку аграрного сектора не викликає жодних сумнівів. Поряд із цим Україна має всі передумови для того, щоб перетворитися на потужного світового гравця продовольчого ринку. По-перше, це вигідне географічне та кліматичне становище, яке забезпечило Україні наявність 8–9 % від світових чорноземів [2]. По-друге, Україна має високі валові показники виробництва й експорту агропродовольчої продукції. По-третє, не варто забувати про висококваліфіковану робочу силу та низьку собівартість продукції. У зв'язку із цим дослідження тенденції розвитку вітчизняного агроекспорту та визначення місця вітчизняних товаровиробників на світовому продовольчому ринку є надзвичайно актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам аграрного виробництва та експорту аграрної продукції присвячені дослідження українських учених, зокрема: В. Андрійчука [3], О. Гудзинського [4], М. Ільчука [5], С. Кваші [6], А. Ключник [7], С. Мельника [8], В. Месель-Веселяка [9], П. Саблука [10], В. Юрчишина [11] та інших. Серед зарубіжних учених цьому питанню приділяли увагу: П. Абботт [12], А. Азоев [13], Дж. Дж. Реймер, С. Кан [14], Л. Твітен [15], М. Лі [16], Г. Оркетт [17], У. Майерс, М. Гельмар [18] та інші.

Не применшуючи значення наукового доробку зазначених учених, слід констатувати, що недостатньо опрацьовані сфери комплексного вивчення та оцінки ефективності експорту вітчизняної аграрної продукції на світовому продовольчому ринку в контексті євроінтеграції.

Мета статті. Метою статті є дослідження сучасного стану вітчизняного агроекспорту на світовому продовольчому ринку й визначення місця українських агровиробників на ньому в умовах євроінтеграції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Світовий продовольчий ринок представляє собою систему раціонального формування й розподілу продовольчих ресурсів первинної та вторинної переробки, що забезпечує взаємодію виробників і споживачів різних країн світу у встановленні обсягів і структури виробництва, а також досягнення й підтримання необхідної якості та світової ціни на продовольчі товари. Відповідно до класифікації Продовольчої і

сільськогосподарської організації ООН, товари світового продовольчого ринку поділяють на: сировинні товари, проміжні товари та споживчо-орієнтовані продукти. У результаті впливу науково-технічного прогресу на аграрне виробництво товари мають таку градацію: генетично модифіковані, органічні та традиційні [19].

Варто зазначити, що населення нашої планети збільшується надто швидко, і хоча не за експонентою, як вважав Т. Мальтус, проте зростаючими темпами. На початок ХХ ст. на Землі проживало 1,6 млрд осіб, за наступні 60 років чисельність населення земної кулі подвоїлась, а ще через 25 років – потроїлась. За даними Департаменту з економічних і соціальних питань Секретаріату ООН, станом на 1 січня 2017 р. населення Землі становило майже 7,405 млрд осіб. Найбільше людей, традиційно, проживає в Китаї – 1 млрд 370 млн, в Індії проживає 1 млрд 280 млн осіб. Третьою країною за кількістю населення є Сполучені Штати Америки – понад 326 млн осіб. Поряд із цим у Департаменті зазначають, що населення Землі продовжуватиме зростати, причому майже половина приросту населення припадатиме на африканські країни [20].

Забезпеченість людства продуктами харчування завжди була не тільки головною умовою його існування, але й найбільш важливим фактором соціальної стабільності в окремих країнах, і світовому співтоваристві в цілому. Адже ще в першій половині ХХ ст. у більшості країн світу пріоритетні позиції займав аграрний сектор, стан якого й у теперішній час у значній мірі визначає місце як світового гравця [21].

Вітчизняний аграрний сектор є надійним фундаментом гарантування продовольчої безпеки України, базисом розширення її експортного потенціалу, джерелом задоволення внутрішнього попиту на сільськогосподарську продукцію та продукти харчування. Вступ України до Світової організації торгівлі та набрання чинності з 1 січня 2016 р. Угоди про поглиблену і всеосяжну зону вільної торгівлі (ПВЗВТ) між Україною та Європейським Союзом відкрили для вітчизняних підприємств, зокрема, й аграрних, нові потенційні ринки збуту, що, у свою чергу, стало передумовою збільшення можливих експортних обсягів.

Український агропродовольчий сектор, включаючи переробну промисловість, показав непоганий експортний результат у 2017 р. Так, зовнішньоторговельний обіг продукції аграрних підприємств за 2017 р. досяг у вартісному вимірі 22,46 млрд дол. США, що в загальному зовнішньоторговельному обігу країни становить 20,9 %, при цьому у 2016 р. цей показник дорівнював 21,7 % (табл. 1) [22].

Аналіз табл. 1 показує, що зовнішньоторговельне сальдо країни було позитивним з 2014 р. до 2016 р., водночас від'ємне сальдо країна одержала у 2013 р. (-8514,2 млн дол. США) та у 2017 р. (-2501,1 млн дол. США). Така тенденція пояснюється тим, що кризові явища, які відбуваються в нашій країні, мають більший вплив на український імпорт товарів, ніж на експорт.

У результаті питома вага зовнішньої торгівлі аграрною продукцією в

зовнішньоторговельному обігу країни протягом 2013–2017 рр. поступово збільшувалася на тлі зростання за відповідний період валютної виручки від експорту на 1500,6 млн дол. США та скорочення імпорту на 2495,2 млн дол. США відповідно. Поряд з цим варто відмітити, що впродовж 2013–2016 рр. спостерігався поступовий спад вартісних надходжень від експорту аграрної продукції з 17079,0 млн дол. США до 15403,8 млн дол. США, але вже у 2017 р. відбулося збільшення експортних поставок на 16,3 %, що у вартісному вираженні становить 17908,9 млн дол. США.

Таблиця 1

Зовнішня торгівля аграрною продукцією України

Роки	Зовнішньоторгівельний оборот країни, млн дол. США	Зовнішньоторгівельне сальдо країни, млн дол. США	Експорт аграрної продукції, млн дол. США	Імпорт аграрної продукції, млн дол. США	Сальдо аграрної продукції, млн дол. США	Зовнішньоторгівельний оборот аграрної продукції, млн дол. США	Частка в зовнішньоторгівельному обороті країни, %
2013	158178,8	-8514,2	17079,0	8296,1	8782,9	25375,1	16,0
2014	124857,4	3356,2	16825,6	6281,9	10543,7	23107,5	18,5
2015	89780,2	3828,2	14677,8	3651,8	11026,0	18329,6	20,4
2016	89683,8	541,6	15403,8	4099,9	11303,9	19503,7	21,7
2017	107660,1	-2501,1	17908,9	4552,4	13356,5	22461,3	20,9

Джерело: складено на основі [22].

У результаті питома вага зовнішньої торгівлі аграрною продукцією в зовнішньоторговельному обігу країни протягом 2013–2017 рр. поступово збільшувалася на тлі зростання за відповідний період валютної виручки від експорту на 1500,6 млн дол. США та скорочення імпорту на 2495,2 млн дол. США відповідно. Поряд з цим варто відмітити, що впродовж 2013–2016 рр. спостерігався поступовий спад вартісних надходжень від експорту аграрної продукції з 17079,0 млн дол. США до 15403,8 млн дол. США, але вже у 2017 р. відбулося збільшення експортних поставок на 16,3 %, що у вартісному вираженні становить 17908,9 млн дол. США.

Дослідження вартісних обсягів імпорту аграрної продукції засвідчило, що з 2013 р. до 2017 р. спостерігалася тенденція до зменшення поставок з 8296,1 млн дол. США до 4552,4 млн дол. США, причиною істотного скорочення імпортних поставок, на нашу думку, є зниження купівельної спроможності населення України. Серед позитивних тенденцій відзначимо, що за рахунок перевищення експорту аграрної продукції над її імпортом за досліджуваний період зовнішньоторговельне сальдо аграрної продукції було позитивним. Необхідно також додати, що для економіки України тривалий час характерна модель економічного розвитку, яка ґрунтується на експорті сировинних товарів і товарів низького ступеня переробки. Зокрема, аграрна продукція становить основу зовнішньої торгівлі нашої країни.

Як відомо, в операційному плані конкуренція на світовому продовольчому

ринку має два виміри [23]:

- товарно-економічний вимір, який характеризується кількісними показниками типу обсягів, динаміки, товарної та географічної структури експорту та імпорту тощо. Очевидно, що ці показники в кінцевому підсумку залежать від якості продовольчих товарів, технологічного рівня їх виробництва тощо;

- технологічний вимір, який передбачає дослідження технології постачання продовольчих товарів контрагенту (логістика), процедури документального оформлення експортно-імпортних операцій, мається на увазі організація й техніка проведення експортно-імпортних операцій.

Дослідження товарної структури вітчизняного агроекспорту дало змогу зробити висновок, що загальний експорт продовольчих товарів з України у 2017 р. у порівнянні з попереднім роком зріс приблизно на 16,2 % – до понад 17,9 млрд дол. США. При цьому 57 % усього експорту забезпечили лише три позиції: соняшникова олія, кукурудза та пшениця (табл. 2) [22].

Таблиця 2

Товарна структура агроекспорту в Україні за 2015–2017 рр.

Товарна група	2015 р.		2016 р.		2017 р.		2017 р. у % до	
	млн дол. США	у % до загального обсягу	млн дол. США	у % до загального обсягу	млн дол. США	у % до загального обсягу	2015 р.	2016 р.
Загальний обсяг експорту країни	38127,1	100,0	36361,7	100,0	43264,7	100,0	113,5	118,9
I. Живі тварини; продукти тваринного походження	823,4	2,2	775,2	2,1	1108,8	2,6	134,7	143,0
II. Продукти рослинного походження	7971,5	20,9	8095,3	22,3	9215,7	21,3	115,6	113,8
III. Жири та олії тваринного або рослинного походження	3299,8	8,6	3963,0	10,9	4605,7	10,6	139,6	116,2
IV. Готові харчові продукти	2468,4	6,5	2450,1	6,7	2826,7	6,5	114,5	115,4
VIII. Шкури необроблені, шкіра вичищена	114,7	0,3	122,0	0,3	152,0	0,4	132,5	124,6
Разом	14677,8	38,5	15405,6	42,4	17908,9	41,4	122,0	116,3

Джерело: складено на основі [22].

Аналізуючи дані, наведені в табл. 2, можна зробити висновок, що основою структури агроекспорту України за 2015–2017 рр. традиційно були продукти рослинного походження, а саме 20,9 %, 22,3 та 21,3 % відповідно. Характерними представниками цієї групи протягом досліджуваного періоду були зернові культури, а саме у 2017 р. на них припадало 15,0 %, передусім, це пшениця, ячмінь, кукурудза та жито (сукупна частка в групі майже 70,1 %). Водночас варто відмітити, що протягом досліджуваного періоду спостерігалася позитивна динаміка щодо збільшення валютної виручки від поставок продуктів

рослинного походження на 15,6 % проти 2015 р. та на 13,8 % проти 2016 р. Також у 2017 р. було зафіксовано падіння обсягів виробництва аграрної продукції на 2,7 % порівняно із 2016 р., що відобразилося на зниженні показника приросту агроекспорту цієї групи.

Другу сходинку в агроекспорті 2017 р. з питомою вагою 10,6 % зайняла група III. 15 «Жири та олії тваринного або рослинного походження», валютна виручка від яких становила 4605,7 млн дол. США, що на 39,6 % більше порівняно з 2015 р. та на 16,2 % більше, ніж у 2016 р. відповідно. Найбільша частка в цій групі (93,1 %) припадала на олію соняшникову, що в грошовому еквіваленті становить 4290,7 млн дол США та на 15,9 % більше, ніж у 2016 р.

Третю сходинку зайняв експорт українських готових харчових продуктів з питомою вагою 6,5 % у загальному обсязі експорту країни. Передусім це експорт таких продуктів із цієї групи, як: цукор білий – 279,5 млн дол. США; хлібобулочні, кондитерські вироби – 139,3 млн дол. США; кондитерські вироби із цукру – 113,4 млн дол. США; сигарети, цигарки з умістом тютюну – 293,4 млн дол. США тощо.

Аналізуючи товарну структуру експорту аграрної продукції, варто відмітити, що найбільше зростання експорту у 2017 р., у порівнянні із попереднім періодом, спостерігалось в товарній групі I. «Живі тварини; продукти тваринного походження» на 43,0 %, що у вартісному виразі становить 1108,8 млн дол. США. Зокрема істотно збільшилися експортні поставки живих тварин – на 47,8 %, м'яса та їстівних субпродуктів – на 37,0 %, риби та ракоподібних – на 55,1 %, натурального меду – на 49,5 %.

Отже, можна зробити висновок, що показники зовнішньої торгівлі вітчизняною аграрною продукцією у 2017 р., хоча ще й не досягли бажаних тенденцій розвитку, однак порівняно з минулими роками спостерігаються деякі позитивні зрушення в їхній динаміці. Зазначене дає підстави для переходу цієї сфери економіки країни в короткостроковій перспективі на дещо інший рівень. Поряд із цим, аграрна продукція залишається одним зі стратегічно важливих сегментів мейнстріму світового продовольчого ринку, що забезпечує не лише продовольчу безпеку країни, але і є стабільним джерелом доходів для аграрних підприємств країни.

Ураховуючи, що основою експорту аграрної продукції України є товарна група II. «Продукти рослинного походження», розглянемо детальніше, яке місце Україна займає в експорті зерна у світі. Саме зернові культури є однією із найбільших товарних позицій на світовому продовольчому ринку, торгівля якими здійснюється як багатьма країнами світу, так і вітчизняними агроекспортерами [22; 24; 25].

Кон'юнктура світового ринку зернових у 2017/2018 маркетинговому році (МР) формувалася таким чином:

- світове виробництво зерна становило 2657,8 млн т (включаючи рис в перерахунку на шліфований), що на 45 млн т або на 1,7 % більше, ніж у попередньому маркетинговому періоді;

- світове споживання зернових культур у досліджуваному МР проти попереднього періоду збільшилося на 1,7 % й становило 2615,0 млн т;
 - обсяг світової торгівлі зерновими культурами становив 421,6 млн т, що на 4,0 % більше порівняно з 2016/2017 МР та на 7,4 % порівняно із 2015/2016 МР;
 - обсяг загальносвітової пропозиції зернових культур становив 3430,6 млн т;
 - світові запаси зернових культур на кінець періоду становили 809,7 млн т.
- Зауважимо, що основними зерновими культурами у світі, які формують стратегічний продовольчий кошик людства, є пшениця, кукурудза та рис.

Пшениця є головним хлібним злаком на світовій торговій арені. У 2017/2018 МР світове виробництво пшениці становило 758,2 млн т, поряд із цим, обсяг споживання пшениці становив 741,0 млн т. До ТОП-3 світових лідерів належать: Європейський Союз із обсягом виробництва 137,5 млн т, на другому місці Китай – 128,0 млн т, на третій сходинці перебуває Індія, яка виробляє 99,7 млн т (рис. 1) [22; 24; 25].

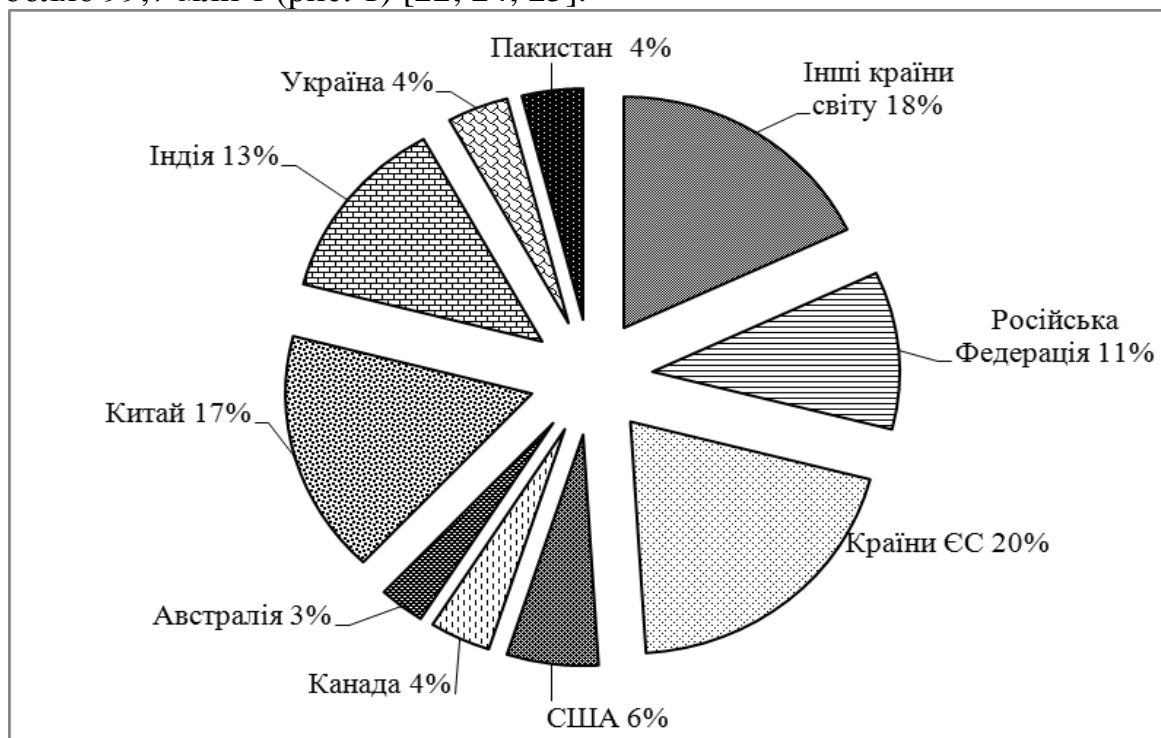

Рис. 1. Частка країн у світовому виробництві пшениці, 2018 р.

Джерело: побудовано на основі [22; 24; 25].

Україна у світовому виробництві пшениці у 2018 р. ділила восьму сходинку з Канадою та Пакистаном, виробляючи понад 4 % світового обсягу пшениці. Згідно з даними Продовольчої і сільськогосподарської організації ООН (FAO), у 2017/2018 МР світовий торговий обіг пшениці становив 177,1 млн т, зокрема перша п'ятірка провідних світових експортерів пшениці зазнала помітних змін у порівнянні з попереднім сезоном (рис. 2) [22; 24; 25].

Так, у 2017/2018 МР перше місце займала Російська Федерація, яка збільшила річний обсяг поставок пшениці й пшеничного борошна (у перерахунку на зерно) на зовнішні ринки до 32,2 млн т проти 27,2 млн т у

попередньому сезоні й отримала валютної виручки на суму 8,4 млрд дол. США. Минулорічний лідер – Сполучені Штати Америки, з обсягом 26,3 млн т та виручкою у розмірі 5,7 млрд дол. США перебували на третьому місці. Також змінилися позиції у порівнянні з 2016/2017 МР Канади й Австралії, вони отримали 5,7 млрд дол. США та 3,1 млрд дол. США відповідно. Франція у 2018 р. одержала грошової виручки від експорту пшениці в розмірі 4,1 млрд дол. США і перебувала на четвертій сходинці рейтингу.

Як видно з рис. 2, Україна в цьому рейтингу за результатами 2017/2018 МР зайняла шосту сходинку, зменшивши обсяги поставок на зовнішній ринок пшениці та пшеничного борошна (у перерахунку на зерно) з 18,1 млн т до 16,5 млн т. Це забезпечило надходження валютної виручки в країну в розмірі 3,0 млрд дол. США.

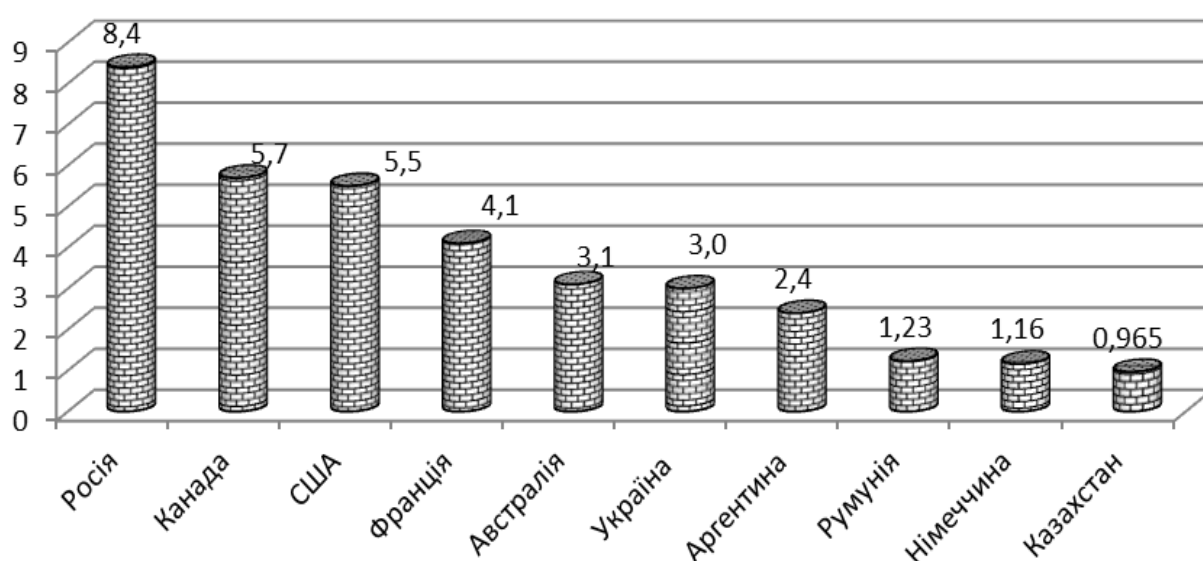

Рис. 2. ТОП–10 країн-експортерів пшениці у світі, млрд дол. США, 2018 р.

Джерело: побудовано на основі [22; 24; 25].

Аналіз експорту пшениці та пшеничного борошна (в перерахунку на зерно) на зовнішні ринки серед континентів показав, що країни Європейського Союзу експортували 54,8 % від загальносвітового обсягу, при цьому виручка становила 22,6 млрд дол. США. Північна Америка (27,6 %) посіла друге місце.

Отже, головною зерновою культурою, яка забезпечує продовольчу безпеку, є пшениця. Експерти ФАО зазначають, що на глобальному рівні у 2018/2019 МР очікувалося зниження виробництва зернових на 5 %, поряд з цим світові запаси пшениці в цілому перебувають на достатньому рівні для повного забезпечення попиту [24; 25]. Вочевидь, що в результаті зниження обсягів виробництва пшениці в Україні її експортні поставки на зовнішні ринки знизяться відповідно.

Ще однією стратегічно важливою сільськогосподарською культурою продовольчого, кормового й біоенергетичного значення. Порівнюючи з пшеницею та рисом, кукурудза, з точки зору її застосування, є найбільш

різноплановою злаковою культурою. Варто відмітити, що кукурудзи щорічно виробляють більше, ніж будь-яких інших зернових культур.

Аналітики й експерти USDA-PSD, згідно з даними періодичного звіту World Agricultural Production від 18 вересня 2018 р., зазначають, що під посіви кукурудзи у світі припадає 187 млн га, на яких вирощують понад 1,069 млрд т урожаю, що на 3,4 % більше попереднього періоду, середня врожайність якої становить 5,6 т/га. Найбільше кукурудзи вирощують у США та Китаї, які забезпечують відповідно 35 % та 21 % світового виробництва кукурудзи.

Загальносвітовий обсяг експорту кукурудзи у 2018 р. становив 33,9 млрд дол. США, при цьому традиційно ключовим експортером кукурудзи у світі є США (рис. 3) [22; 24; 25].

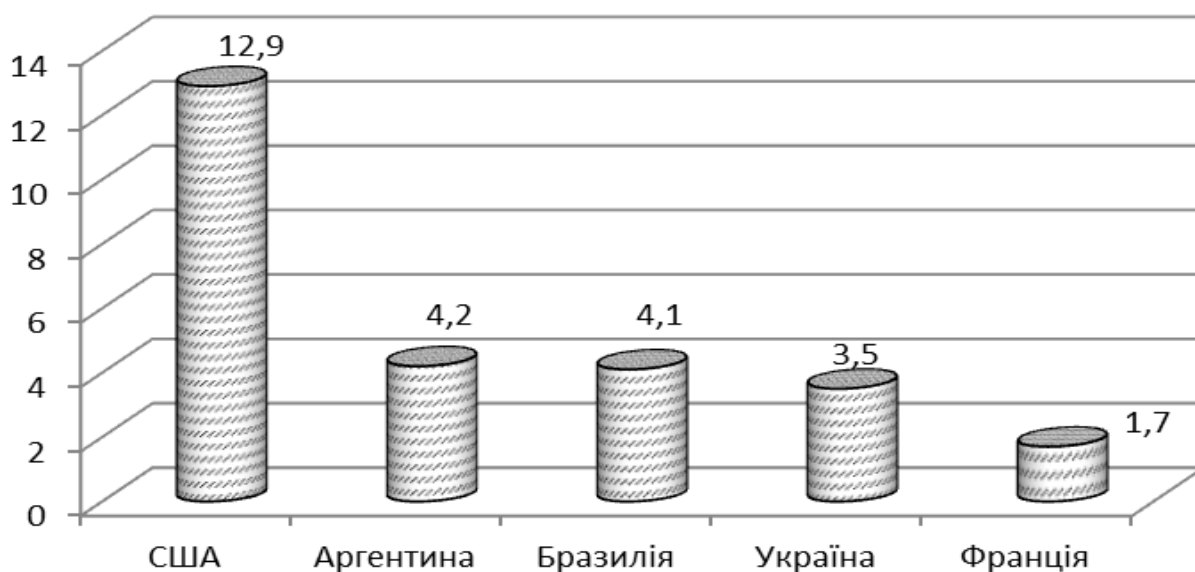

Рис. 3. ТОП–5 країн-експортерів кукурудзи у світі, млрд дол. США, 2018 р.

Джерело: побудовано на основі [22; 24; 25].

На частку п'яти найбільших країн-експортерів кукурудзи, які відображено на рисунку, у 2018 р. припадало понад 80 % світового експорту у вартісному вираженні. Зокрема, США, наростивши обсяги поставок з 51,4 до 55,5 млн т й Аргентина з 21,6 до 22,8 млн т, посіли перших два місця. У результаті США отримали від експортних поставок кукурудзи на зовнішні ринки 12,9 млрд дол. США, а Аргентина – 4,2 млрд дол. США.

Бразилія із часткою в розмірі 9 % світового виробництва кукурудзи у 2018 р., посідала третє місце, отримавши від її експортних поставок 4,1 млрд дол. США валютної виручки. Поступившись Бразилії, Україна з 3 % світового виробництва кукурудзи, що у вартісному вираженні становило 3,5 млрд дол. США, у цьому рейтингу посіла четверте місце. Франція через несприятливу погоду зібрала 11,8 млн т кукурудзи, що на 12 % менше, ніж у минулому році, в результаті чого отримала 1,7 млрд дол. США експортної виручки.

Таким чином, можна зробити висновок, що в цілому зовнішньоекономічна кон'юнктура світового ринку кукурудзи у 2018 р. була більш сприятливою та економічно вигідною для вітчизняних експортерів, оскільки середньозважена її

ціна значно вища, ніж у минулі роки. Однак, через високу пропозицію зерна кукурудзи на зовнішньому ринку у 2018/2019 МР світова ціна на неї може істотно змінитися. Загалом у 2017/2018 МР у світі найбільшими виробниками кукурудзи були: США (371,0 млн т), Китай (215,9 млн т), Бразилія (83,0 млн т), ЄС (62,3 млн т) та Аргентина (33,0 млн т), які разом виробляли 74 % світових обсягів. Внесок України становить 2,3 %. Обсяг світової торгівлі у 2017/2018 МР становив 149,7 млн т, головні експортери – США (62,0 млн т), Бразилія (24,5 млн т), Аргентина (24,0 млн т) та Україна (18,5 млн т), які спільно забезпечують 89,9 % її світового експорту.

Щодо України, то її частка у світовій торгівлі кукурудзою становила 12,4 % від світового обсягу експортних поставок. Україна експортує понад $\frac{3}{4}$ виробленої кукурудзи і є четвертою у світі за обсягом експорту кукурудзи.

Ячмінь – важлива світова сільськогосподарська культура продовольчого та фуражного значення, що користується значним попитом на аграрному ринку. Поряд із цим, інтерес вітчизняних аграрних формувань до вирощування ячменю останніми роками дещо знизився, про що свідчить динаміка зменшення посівних площ під цією культурою.

В Україні традиційно вирощують як озимий, так і ярий ячмінь. Загальна зібрана площа ячменю у 2018 р. становила 2784,3 тис. га, що на 17,2 тис. га менше, ніж у 2017 р. У підсумку це вплинуло на зменшення обсягів виробництва ячменю у звітному році на 11,3 % й становило 8284,9 тис. т. Україна увійшла до п'ятірки країн з експорту ячменю в грошовому еквіваленті, відправивши на зовнішні ринки у 2018 р. його на суму 681,9 млн дол. США (8,9 % у світових поставках культури), посівши при цьому четверте місце (рис. 4) [22; 24; 25].

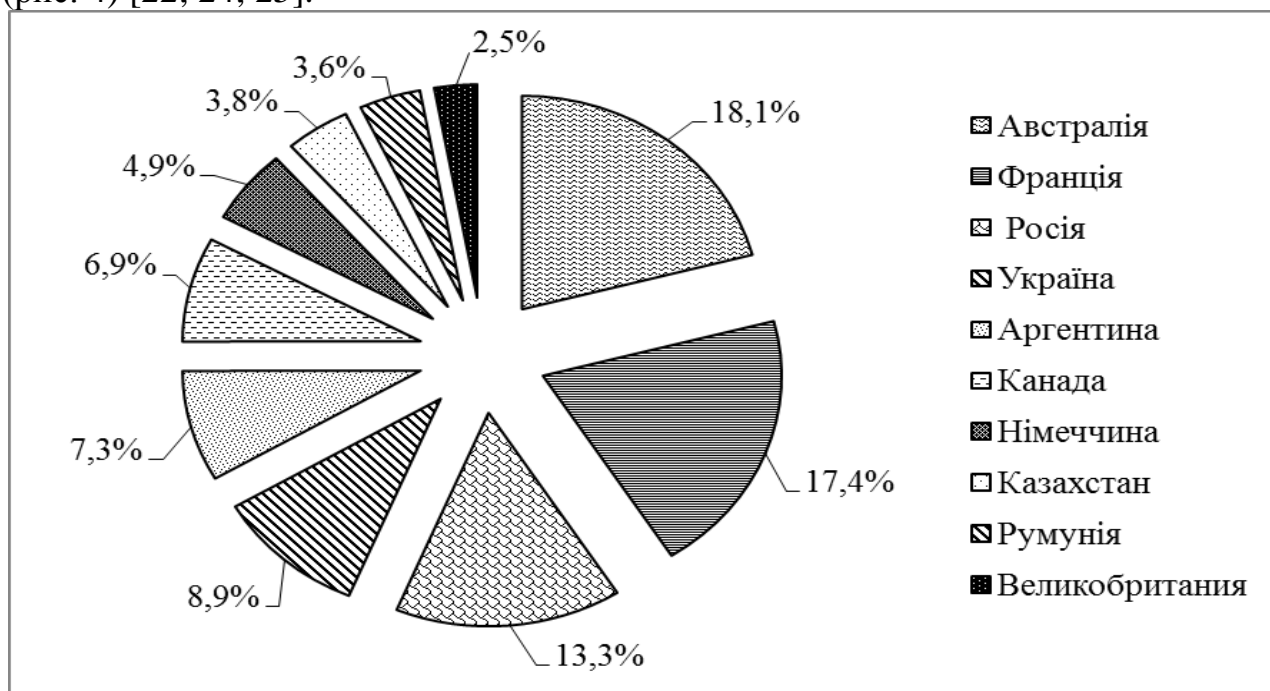

Рис. 4. ТОП–10 країн-експортерів ячменю у світі, 2018 р.

Джерело: побудовано на основі [22; 24; 25].

Міжнародний експорт ячменю у 2018 р. становив 7,7 млрд дол. США, що на 10,2 % більше, ніж у 2017 р. ТОП-10 країн постачали 86,8 % світового експорту ячменю у 2018 р. Скорочення посівних площ і несприятлива погода вплинули на зниження врожаю ячменю в Австралії на 18,0 %, при цьому Австралія залишається найбільшим експортером у світі ячменю – 18,1% від світового обсягу експортних поставок (1,4 млрд дол. США).

У Франції також було скорочено посівні площі ячменю під урожай 2018 р. на 2,8 %. У підсумку, Франція зайняла друге місце з надходження валютної виручки від експортних поставок ячменю з сумою 1,3 млрд дол. США. У 2018 р. Росія зібрала 113,2 млн т ячменю, що на 16,4 % менше, ніж у 2017 р. Щодо експорту ячменю, то у 2018 р. Росія посіла третє місце у світі, отримавши при цьому 1,0 млрд дол. США грошової виручки. Закриває п'ятірку лідерів експортних поставок ячменю у світі Аргентина, яка у 2018 р. отримала валютної виручки від його поставок у сумі 561,8 млн дол. США.

У розрізі континентів найбільшим експортером ячменю була Європа, яка протягом 2018 р. здійснила поставок ячменю на суму 4,8 млрд дол. США, або 62,5 % від загального експорту. На другому місці опинилися експортери Океанії та Австралії, поставивши 18,1 % від загального експорту. Частку в розмірі 7,3 % світових поставок ячменю зайняли країни Латинської Америки та Карибського басейну. На Північну Америку припадало 7,2 %, на Азію – 4,7 % та Африку – 0,02 % загального експорту.

В умовах загострення світової продовольчої кризи для основних товарних позицій аграрного експорту склалася досить несприятлива кон'юнктура, яка в цілому відображає високу волатильність цін на світовому продовольчому ринку, зокрема на ринку зерна. У цій ситуації розробка та запровадження в практику провідних інноваційних технологій сільськогосподарського виробництва має стати ключовим орієнтиром посилення конкурентних позицій України на світовому ринку.

Висновки. За результатами дослідження зовнішньої торгівлі України можна зазначити, що значення аграрної галузі для усієї економіки країни важко переоцінити, адже це не лише економічна безпека, а й забезпечення населення продуктами харчування. Зовнішня торгівля аграрною продукцією останніми роками стала стабільним джерелом валютних надходжень для підтримання платіжного балансу держави в умовах значного скорочення промислового виробництва. За досліджуваний період зовнішньоторговельне сальдо аграрної продукції України поступово збільшилося і є позитивним. У групі основних товарних позицій на аграрний експорт припадає понад 21 %. Установлено, що в експортних поставках вітчизняної аграрної продукції зберігається переважаючий сировинний його напрям. Водночас високий аграрний потенціал України відображає можливості розвитку експорту аграрної продукції та має можливості збільшувати обсяги її виробництва й експорту.

Установлено, що основою вітчизняного експорту аграрної продукції є товарна група II «Продукти рослинного походження». Дослідження світової

торгівлі цієї товарної групи засвідчило, що у 2018 р. Україна займала лідируючі позиції, зокрема: шосте місце на світовому ринку з експортних поставок пшениці, четверте місце – з експорту кукурудзи, четверте місце – з експорту ячменю. Отже, можна констатувати, що на світовому продовольчому ринку за досліджуваний період Україна утвердилася як потужний постачальник якісної аграрної продукції. В умовах загострення конкуренції на світовому продовольчому ринку ключовим орієнтиром посилення конкурентних позицій України є розробка та запровадження в практику інноваційних технологій сільськогосподарського виробництва. Перспективи дальших наукових досліджень у цьому напрямі пов'язані з розробкою шляхів адаптації діяльності аграрних формувань до умов світового продовольчого ринку.

Список використаних джерел

1. Пріоритети політики імпортозаміщення у стратегії модернізації промисловості України. Київ: НІСД, 2012. 71 с.
2. Балюк С. А., Кучер А. В. Просторові особливості ґрунтового покриву як основа сталого управління ґрунтами. *Український географічний журнал*. 2019. № 3. С. 3–14. <https://doi.org/10.15407/ugz2019.03.003>
3. Андрійчук В. Г. Проблемні аспекти регулювання функціонування агропромислових компаній. *Економіка АПК*. 2014. № 2. С. 5–21.
4. Гудзинський О. Д. Формування системи інвестиційного забезпечення стратегічного розвитку сільськогосподарських підприємств. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету. Економічні науки*. 2013. № 4. С. 5–8.
5. Ільчук М. М., Коновал І. А., Барановська О. Д., Євтушенко В. Д. Розвиток ринку зерна в Україні та його стабілізація. *Економіка АПК*. 2019. № 4. С. 29–38.
6. Кваша С. М., Григор'єв С. О. Сутність та особливості аграрного ринку. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка*. 2016. Т. 21. Вип. 8. С. 56–59.
7. Ключник А. В. Збутова політика та її значення у розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. № 4. С. 414–419.
8. Мельник С. І. Основні напрямки формування конкурентних переваг аграрних підприємств України в ринкових умовах: монографія. Луганськ: Ноулідж, 2010. 368 с
9. Месель-Веселяк В. Я. Аграрна реформа і організаційно-економічні трансформації у сільському господарстві. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2010. 57 с.
10. Саблук П. Стан і перспективи розвитку агропромислового комплексу України. *Економіка України*. 2008. № 12. С. 4–18
11. Юрчишин В. В. Розбудова системи державного управління сільським господарством. *Економіка АПК*. 2005. № 6. С. 6–17.
12. Abbott P. Modeling International Grain Trade with Government Controlled Markets. *American Journal of Agricultural Economics*. 1979. Vol. 61. Is. 1. Pp. 22–

31.

13. Азоев Г. Л. Конкуренция: анализ, стратегия и практика. Москва: Центр экономики и маркетинга, 1996. 208 с.

14. Reimer J. J., Kang S. M. Estimation of Trade and Domestic Distortions: An Application to World Agriculture. *Journal of Productivity Analysis*. 2010. Vol. 34. Is. 3. Pp. 257–265. <https://doi.org/10.1007/s11123-010-0172-4>.

15. Tweeten L. The Demand for U.S. Farm Output. *Food Research Institute Studies*. 1967. Vol. 7. Pp. 343–369.

16. Li M., Reimer J. J. Trade Costs and the Gains from Trade in Crop Agriculture. *American Journal of Agricultural Economics*. 2010. Vol. 92. Is. 4. Pp. 1011–1023. <https://doi.org/10.1093/ajae/aaq044>.

17. Orcutt G. H. Measurement of Price Elasticities in International Trade. *The Review of Economics and Statistics*. 1950. Vol. 32. Pp. 117–132. <https://doi.org/10.2307/1927649>.

18. Meyers W. H., Helmar M. D. Trade Implications of the Food Security Act of 1985. Staff Report No. 86-SR4. Center for Agricultural and Rural Development, Iowa State University, 1986. URL: http://lib.dr.iastate.edu/card_staffreports/78.

19. Абсава Л. О. Формування глобального продовольчого ринку. *Економіка АПК*. 2009. № 5. С. 122–127.

20. Доклад ООН: численність мирового населення выросла на мільйон человек. URL: <http://www.refworld.org.ru/docid/55c087794>.

21. Страшинська Л. В. Основні тенденції розвитку продовольчих ринків у межах світової агропродовольчої системи / під ред. чл.-кор. НАН України Б. М. Данилишина. Київ: РВПС України НАН України, 2007. 44 с.

22. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

23. Український експорт: підсумки 2016 року та погляд в майбутнє. URL: <http://www.iereg.com.ua/ua/publications/articles?pid=5503>.

24. Україна в два рази збільшила експорт кукурудзи до ЄС. *Агробізнес сьогодні*. URL: <http://agro-business.com.ua/agrobusiness/item/15686-ukraine-v-dva-razy-zbilshyla-eksport-kukurudzy-do-yes.html>.

25. Кернасюк Ю. Сучасні тренди світового ринку зерна. *Агробізнес сьогодні*. URL: <http://agro-business.com.ua/agro/ekonomichnyi-hektar/item/13865-suchasni-trendy-svitovoho-rynku-zerna.html>.

References

1. Import substitution policy priorities in the Ukrainian industry modernization strategy (2012), NISD, Kyiv, Ukraine.

2. Baliuk, S. A., Kucher, A. V. (2019), Spatial features of the soil cover as the basis for sustainable soil management. *Ukrainian Geographical Journal*, no. 3, pp. 3–14. <https://doi.org/10.15407/ugz2019.03.003>.

3. Andriichuk, V. H. (2014), The problems of regulation of functioning of agro-industrial companies. *Ekonomika APK*, no. 2, pp. 5–21.

4. Hudzynskyi, O. D. (2013), Formation of investment support strategic development of agricultural enterprises. *Proceedings of the Tauride Agrotechnological State University (Economics)*, no. 4, pp. 5–8.

5. Ilchuk, M. M., Konoval, I. A., Baranovska, O. D. and Yevtushenko, V. D. (2019), Development of the grain market in Ukraine and its stabilization. *Ekonomika APK*, no. 4, pp. 29–38. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201904029>.

6. Kvasha, S. M. and Hrigoryev, S. I. (2016), Essence and features of agricultural market. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Ekonomika*, vol. 21, is. 8, pp. 56–59.

7. Kliuchnyk, A. V. (2015), Sales policy and its importance in the development of international business activity. *Global and National Problems of Economy*, no. 4, pp. 414–419.

8. Melnyk, S. I. (2010), *Osnovni napriamky formuvannia konkurentnykh perevah ahrarnykh pidpriemstv Ukrainy v rynkovykh umovakh* [The main directions of formation of competitive advantages of agrarian enterprises of Ukraine in market conditions], Noulidzh, Lugansk, Ukraine.

9. Mesel-Veseliak, V. Ya. (2010), *Ahrarna reforma i orhanizatsiino-ekonomichni transformatsii u silskomu hospodarstvi* [Agrarian reform and organizational and economic transformations in agriculture], NSC «IAE», Kyiv, Ukraine.

10. Sabluk, P. (2008), State and prospects of development of agro-industrial complex of Ukraine. *Ekonomika APK*, no. 12, pp. 4–18.

11. Yurchyshyn, V. V. (2005), Development of a system of state management of agriculture. *Ekonomika APK*, no. 6, pp. 6–17.

12. Abbott, P. (1979), Modeling International Grain Trade with Government Controlled Markets. *American Journal of Agricultural Economics*, vol. 61, is. 1, pp. 22–31.

13. Azoev, H. L. (1996), *Konkurentsia: analiz, stratehiia i praktyka* [Competition: Analysis, Strategy and Practice], Tsentr ekonomiky i marketynhu, Moskov, Russia.

14. Reimer, J. J. and Kang, S. M. (2010), Estimation of Trade and Domestic Distortions: An Application to World Agriculture. *Journal of Productivity Analysis*, vol. 34, is. 3, pp. 257–265. <https://doi.org/10.1007/s11123-010-0172-4>.

15. Tweeten, L. (1967), The Demand for U.S. Farm Output. *Food Research Institute Studies*, vol. 7, pp. 343–369.

16. Li, M. and Reimer, J. J. (2010), Trade Costs and the Gains from Trade in Crop Agriculture. *American Journal of Agricultural Economics*, vol. 92, is. 4, pp. 1011–1023. <https://doi.org/10.1093/ajae/aaq044>.

17. Orcutt, G. H. (1950), Measurement of Price Elasticities in International Trade. *The Review of Economics and Statistics*, vol. 32, pp. 117–132.

18. Meyers, W. H., and Helmar, M. D. (1986), Trade Implications of the Food Security Act of 1985, Staff Report No. 86-SR4. Center for Agricultural and Rural Development, Iowa State University, available at:

http://lib.dr.iastate.edu/card_staffreports/78.

19. Absava, L. O. (2009), Global Food Market Formation. *Ekonomika APK*, no. 5, pp. 122–127.

20. UN Report: World Population Grows by One Million People (2015), available at: <http://www.refworld.org.ru/docid/55c087794>.

21. Strashynska, L. V. (2007), *Osnovni tendentsii rozvytku prodovolchych rynkiv u mezhakh svitovoi ahroprodovolchoi systemy* [The main trends in the development of food markets within the global agri-food system], RVPS Ukrainy NAN Ukrainy, Kyiv, Ukraine.

22. Official Site of the State Statistics Service of Ukraine (2019), available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

23. Ukrainian export: 2016 results and a look into the future (2017), available at: <http://agro-business.com.ua/agrobusiness/item/15686-ukraina-v-dva-razy-zbilshyla-eksport-kukurudzy-do-yes.html>.

24. Ukraine doubled corn exports to the EU (2019), *Ahrobiznes sohodni*, available at: <http://agro-business.com.ua/agrobusiness/item/15686-ukraina-v-dva-razy-zbilshyla-eksport-kukurudzy-do-yes.html>.

25. Kernasiuk, Yu. (2019), Modern trends in the global grain market. *Ahrobiznes sohodni*, available at: <http://agro-business.com.ua/agro/ekonomichnyi-hektar/item/13865-suchasni-trendy-svitovoho-rynku-zerna.html>.

How to cite this article? Як цитувати цю статтю?

Стиль – ДСТУ:

Галунець Н. Місце українського агроекспорту на світовому продовольчому ринку. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2019. Vol. 5. No. 4. Pp. 79–94. URL: <http://are-journal.com>.

Style – Harvard:

Galunets, N. (2019), Place of the Ukrainian agricultural exports on the world food market. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, [Online], vol. 5, no. 4, pp. 79–94, available at: <http://are-journal.com>.